

ประวัติศาสตร์คริสต์ศาสนาในเชียงใหม่

โดย

อ.ประสิทธิ์ พงศ์อุดม

หน่วยงานจดหมายเหตุประวัติศาสตร์และวิจัย

สภาคริสตจักรในประเทศไทย

Sketch Map Siam and the Adjacent Regions (McGilvary, Daniel ,1912)

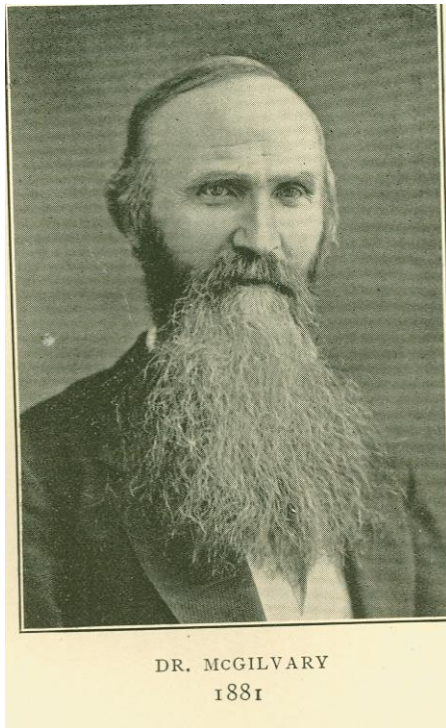
มิชชันนารีของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเริ่มจากศาสนาจารย์จาคอบ ทอมลิน และนายแพทย์คาร์ล กุตสลาฟ สังกัดคณะสมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอน (London Missionary Society) เดินทางเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาที่กรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1828 แต่ทั้งสองอยู่ได้ไม่นานเนื่องจากต้องเผชิญกับปัญหาในการเผยแพร่ศาสนาและการดำรงชีวิตในกรุงเทพฯ จึงออกไปปฏิบัติงานที่อื่น ต่อมาในปี ค.ศ. 1831 ศาสนาจารย์เดวิด เอ

ปีล มิชชันนารีชาวอเมริกันจากคณะอเมริกันบอร์ด์ (American Board of Commissioners for Foreign Missions) แวะเข้ามาสำรวจที่กรุงเทพฯ เพื่อดำเนินการตั้งศูนย์มิชชัน แต่ยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์มิชชันของคนจีนอย่างเป็นทางการ

คาร์ล กุตสลาฟ (McFarland, George Bradley, 1928)

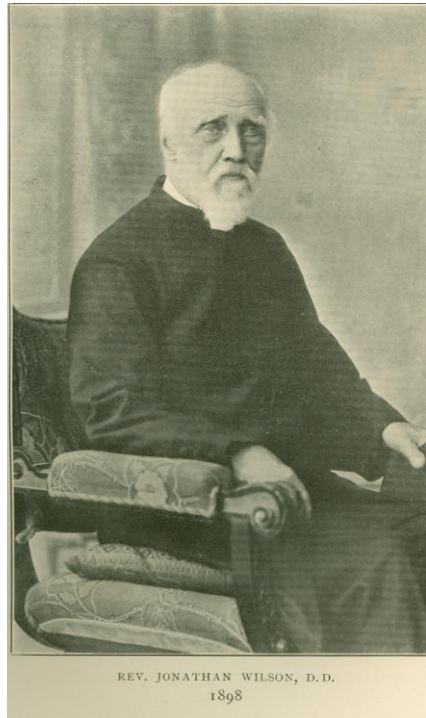
ในปี ค.ศ. 1833 มิชชันนารีของคณะแบปติสต์อเมริกัน (American Baptist Board) ได้เข้ามาจัดตั้งมิชชันในกรุงเทพฯ โดยมีศาสนาจารย์จอห์นและนางเอลิซา โจนส์ ซึ่งย้ายจากศูนย์มิชชันในพม่าเป็นผู้ปฏิบัติงานชุดแรก ต่อมาในปี ค.ศ. 1834 คณะอเมริกันบอร์ด์ฯ จัดส่งศาสนาจารย์ชาร์ลส์ โรบินสันและศาสนาจารย์สตีเฟน จอห์นสัน เป็นมิชชันนารีเข้ามาตั้งศูนย์มิชชันที่กรุงเทพฯ และในปี ค.ศ. 1835 นายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ และศาสนาจารย์เจสซี่ แคสเวลล์ ได้เข้าร่วมงานด้วย จนถึงปี ค.ศ. 1840 ครอบครัวของศาสนาจารย์วิลเลียม บูแอล มิชชันนารีของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน (The American Presbyterian Mission) เข้ามาปฏิบัติงานครั้งแรก แต่อยู่ได้เพียงสี่ปีก็กลับสหรัฐอเมริกา มิชชันคณะนี้มีการตั้งศูนย์ปฏิบัติงานที่กรุงเทพฯ อย่างถาวรในปี ค.ศ. 1847 โดยมีนายแพทย์ซามูเอล เฮาส์ พร้อมด้วยครอบครัวศาสนาจารย์สตีเฟนและนาง แมรี แมคตูน เป็นมิชชันนารี ต่อมาใน ค.ศ. 1850 นายแพทย์บรัดเลย์ ซึ่งลาออกจากคณะอเมริกันบอร์ด์ฯ ได้กลับเข้ามาปฏิบัติงานในนามคณะสมาคมมิชชันนารีอเมริกัน (American Missionary Association) จนกระทั่งท่านถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1873 มิชชันคณะนี้จึงยุติลงโดยปริยาย

DR.McGIVARY (McGilvary, Daniel ,1912)

MRS.McGILVARY (McGilvary, Daniel ,1912)

คณะมิชชันที่ส่งมิชชันนารีเข้ามาปฏิบัติงานในประเทศสยามเกือบทั้งหมดได้ยุติงานของตนลงก่อนสิ้นคริสต์ทศวรรษที่ 19 ยกเว้นคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนที่ยังปฏิบัติงานต่อมา มิชชันนารีคณะนี้ขยายงานของตนออกไปนอกกรุงเทพฯ ครั้งแรกโดยจัดตั้งสถานีมิชชัน (Station) ที่เพชรบุรีใน ค.ศ. 1861 โดยมีครอบครัวศาสนาจารย์แดเนียลและนางโซเฟีย แมคกิลวารี พร้อมด้วยครอบครัวศาสนาจารย์ซามูเอลและนางเจน แมคฟาร์แลนด์ เป็นมิชชันนารีชุดแรก จากการปฏิบัติพันธกิจที่เพชรบุรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานกับชนชั้นชาวลาวได้ทำให้ศาสนาจารย์แมคกิลวารี สนใจที่จะขึ้นมาเผยแผ่คริสต์ศาสนาทางภาคเหนือของสยาม อย่างในปี ค.ศ. 1863 ศาสนาจารย์แมคกิลวารีและศาสนาจารย์โจนาธาน วิลสัน (สหayaร่วมชั้นเรียนของศาสนาจารย์แมคกิลวารีที่วิทยาลัยศาสนศาสตร์บรินสตันและเป็นมิชชันนารีมายังสยามพร้อมกันเมื่อ ค.ศ. 1858) ได้เดินทางมาสำรวจที่เชียงใหม่ครั้งแรก เพื่อหาเส้นทางในการตั้งศูนย์มิชชันเผยแผ่คริสต์ศาสนา และเห็นว่าเป็นแหล่งที่ควรจัดตั้งศูนย์มิชชันขึ้นเนื่องจากมีความเหมาะสมหลายประการ จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1867 ครอบครัวของศาสนาจารย์แดเนียลและนางโซเฟีย แมคกิลวารี พร้อมด้วยบุตรสองคนได้เดินทางมาตั้งงานเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเชียงใหม่ โดยออกเดินทางจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1867 ถึงเชียงใหม่เมื่อวันที่ 3 เมษายน ปีเดียวกัน ครอบครัวแมคกิลวารีพักอาศัยที่ศาลา "ย่าแสงคำมา" อยู่ฝั่งตะวันตกแม่น้ำปิง (เข้าใจว่าเป็นบริเวณตลาดวโรรสในปัจจุบัน) ซึ่งเป็น

REV. Jonathan Wilson, D.D (McGilvary, Daniel ,1912))

ศาลาที่ข้าราชการชาวเมืองระแหงผู้หนึ่งสร้างไว้เป็นที่พักผ่อนของคนเดินทางผ่านไปมา ศาสนาจารย์แมคกิลวารีได้นำยาควินินหรือ "ยาขาว" แก่ไข้มาลาเรียมาแจกพร้อมทั้งเล่าเรื่องคริสต์ศาสนาแก่ผู้ที่มา มุงดู "กูดวาเผือก" (ฝรั่งผิวขาว) ไม่เว้นแต่ละวัน

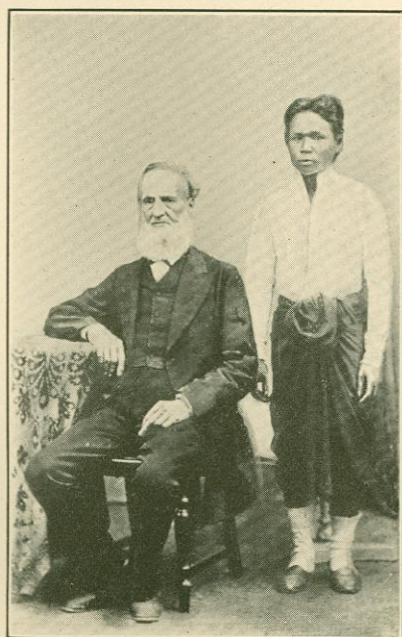

ศาลาข้าแสงคำมา

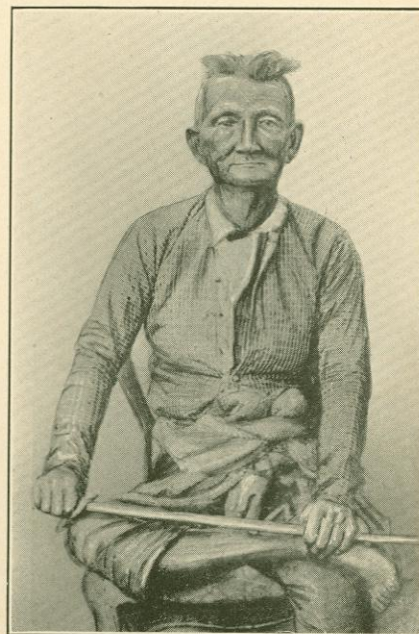
การที่ศาสนาจารย์แมคกิลวารี สนใจมาตั้งมิชชันที่เชียงใหม่มีเหตุผลหลายประการคือ ประการแรก นายแพทย์ชามูเอล เฮาส์ ซึ่งเป็นมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนเคยแสดงความสนใจที่จะขึ้นมาเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่เชียงใหม่ และนายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ สังกัดคณะสมาคมมิชชันนารีอเมริกัน (เป็นพ่อตาของศาสนาจารย์แมคกิลวารี) ก็มีความปรารถนาที่จะมาเผยแผ่คริสต์ศาสนาทางล้านนา เช่นเดียวกัน แต่มิชชันนารีทั้งสองยังไม่มีโอกาสที่จะปฏิบัติให้เป็นจริง จึงนับเป็นแรงกระตุ้นให้ศาสนาจารย์แมคกิลวารีต้องการมาตั้งมิชชันยังเชียงใหม่อย่างจริงจัง ประการที่สอง ทั้งศาสนาจารย์แมคกิลวารีและนาง โซเฟียมีโอกาสคลุกคลีกับเจ้านายและข้าราชการบริพารฝ่ายเหนือ ที่ลงไปถวายเครื่องราชบรรณาการแด่พระมหากษัตริย์สยามที่กรุงเทพฯ เป็นประจำทุกสามปี โดยปกติขบวนเรือที่นำเครื่องราชบรรณาการของเจ้านายฝ่ายเหนือจะจอดพักบริเวณท่าเทียบเรือวัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) ใกล้กับที่ตั้งสำนักงานมิชชันของนายแพทย์บรัดเลย์ ทำให้มิชชันนารีทั้งสองรู้จักคนเมืองเหนือ ได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมและภาษาของชาวล้านนาจากเจ้านายฝ่ายเหนือเหล่านั้นด้วย นับเป็นความใกล้ชิดและเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง

ประการที่สาม ในปี ค.ศ.1861 ครอบครัวศาสนาจารย์แมคกิลวารีไปทำงานที่สถานีมิชชันเพชรบุรี ได้คลุกคลีกับชนชาวลาว ที่ถูกกวาดต้อนมาเป็นทาสหลวงรับใช้งานที่เพชรบุรีตั้งแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ 3 ศาสนาจารย์แมคกิลวารีรู้สึกประทับใจคนกลุ่มนี้และตั้งใจว่าจะขึ้นมาเผยแผ่คริสต์ศาสนายังถิ่นกำเนิดของพวกเขา โดยท่านเข้าใจว่า ชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาเป็นทาสหลวงเป็นชนเชื้อสายเดียวกับพวกลาวเหนือ (ไทยวนภาคพายัพ)

ประการที่สี่ มิชชันนารีอเมริกันสมัยนั้นมีอุดมการณ์ที่ต้องการขยายอิทธิพลของคริสต์ศาสนาออกไปยังดินแดนต่างๆ อย่างกว้างขวางหรือที่เรียกว่าลัทธิขยายนิยม (expansionism) จึงได้หาช่องทางและโอกาสที่จะมาตั้งมั่นที่ภาคเหนือทำการเผยแผ่คริสต์ศาสนา เพื่อขยายอาณาจักรของพระเจ้าให้กว้างไกลที่สุดตามคติความเชื่อและความมุ่งมั่นของตน

REV. DAN BEACH BRADLEY, M.D.
1872

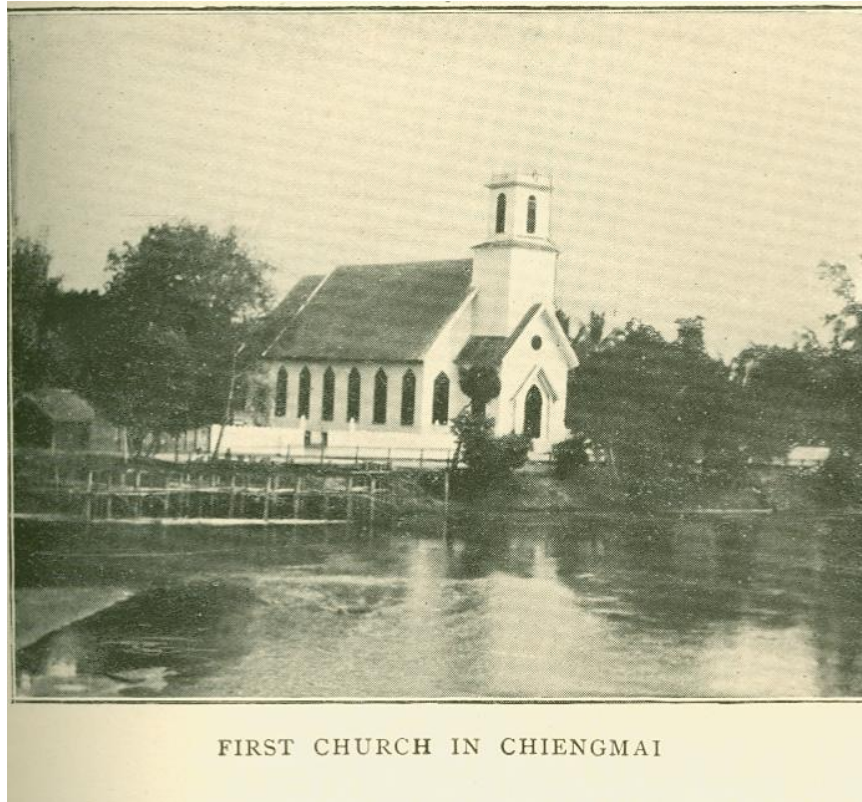

KĀWILŌROT, PRINCE OF CHIENGMAI
(ABOUT 1869)

นายแพทย์บริดเลย์ และ เจ้ากาวิโรต (McGilvary, Daniel, 1912)

อนึ่งการขึ้นมาประกาศศาสนาของมิชชันนารีที่เชียงใหม่ นอกจากเป็นความใฝ่ฝันของมิชชันนารีแล้วจะเห็นได้ว่า ยังตรงกับความปรารถนาของพระเจ้ากาวิโลรสเจ้าหลวงผู้ปกครองนครเชียงใหม่ ด้วย เนื่องจากพระองค์ได้รู้เห็นวิทยาการตะวันตกแปลกใหม่ที่นายแพทย์บริดเลย์นำมาถ่ายทอดให้บริการแก่ผู้คนในกรุงเทพฯ สมัยนั้น และยินดีที่จะมีมิชชันนารีนำสิ่งแปลกใหม่ไปถ่ายทอดและบริการยังดินแดนของพระองค์ด้วย ดังนั้น พระเจ้ากาวิโลรสจึงทรงยินยอมให้มิชชันนารีขึ้นมามั่งมั่นยังเชียงใหม่ โดยหวังว่ากิจกรรมของมิชชันนารีซึ่งเน้นเรื่อง "การสอนศาสนา การจัดตั้งโรงเรียน และรักษาคนเจ็บป่วย" จะสร้างความก้าวหน้าในดินแดนของพระองค์บ้างเช่นกัน

ครอบครัวศาสนาจารย์แมคกิลวารีได้เข้ามาปฏิบัติงานในเชียงใหม่เกือบหนึ่งปี จึงมีศาสนาจารย์ โจนาธานและนางมาเรีย วิลสัน ขึ้นมาสมทบเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1868 ต่อมาได้มีการจัดตั้งคริสตจักรเพรสไบทีเรียนที่หนึ่ง เชียงใหม่ ในวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 1868 โดยสมาชิกยังมีเฉพาะ ภรรยาและบุตรของศาสนาจารย์ทั้งสอง และในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1868 สถานิมิชชันที่เชียงใหม่ได้รับอนุญาตจากบอร์ดฝ่ายต่างประเทศของคณะมิชชันคริสตจักรเพรสไบทีเรียนที่สหรัฐอเมริกา (Board of Foreign Mission, Presbyterian Church of USA.) ตั้งเป็นศูนย์มิชชันอย่างเป็นทางการเรียกว่า "มิชชันลาว" แยกจาก "มิชชันสยาม" ที่กรุงเทพฯ

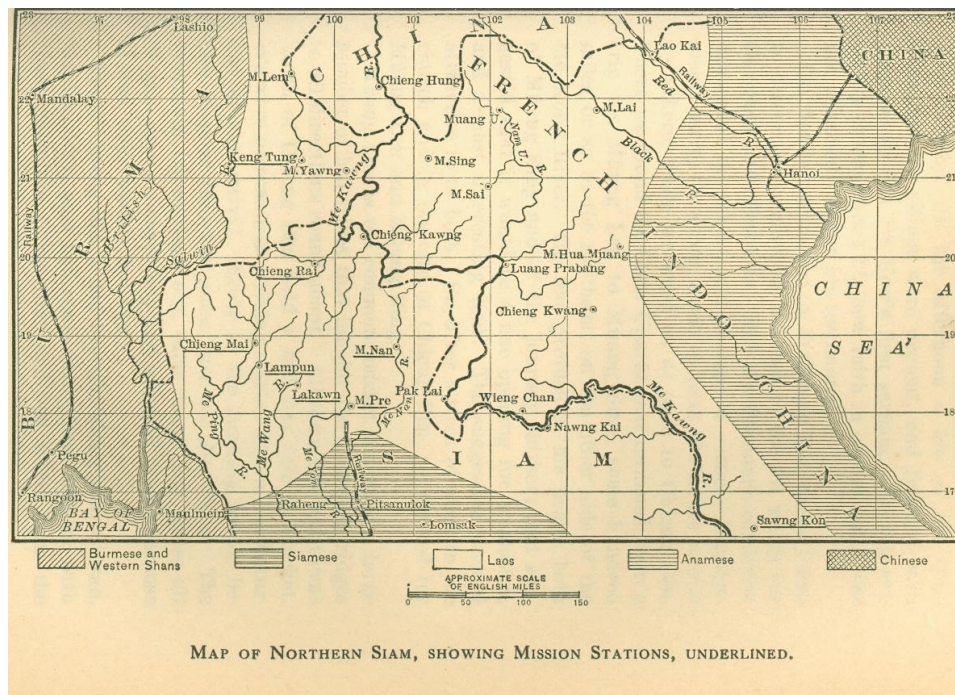

คริสตจักรเพรสไบทีเรียนที่หนึ่ง

(McGilvary, Daniel ,1912)

ระหว่างที่ครอบครัวศาสนาจารย์แมคกิลวารีได้ตั้งมั่นประกาศคริสต์ศาสนาที่เชียงใหม่ นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1867 เป็นต้นมา นอกจากคนเมืองจะให้ความสนใจรักษาของมิชชันนารีแล้วก็ยังมีคนที่สนใจคริสต์ศาสนาด้วย ศาสนาจารย์แมคกิลวารีกล่าวว่า คนเมืองคนแรกที่รับเชื่อคริสต์ศาสนา คือ แส่นยาวิชัย เป็นข้ารับใช้ของเจ้าหลวงเมืองลำพูน แต่ท่านยังไม่รับบัพติสมาเป็นคริสเตียนตามพิธีกรรมของคริสต์ศาสนา ส่วนคนเมืองที่รับเชื่อและรับบัพติสมาเป็นคริสเตียนคนแรกคือหนานอินตะ ชาวบ้านปากกอก อำเภอสาร์ภี โดยท่านรับบัพติสมาในวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1869 และยังมีคนที่รับเชื่อเป็นคริสเตียนต่อมาจนถึงต้นเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1869 รวม 7 คน แต่ในวันที่ 14 กันยายน ค.ศ. 1869 คริสเตียนสองคนคือน้อยสุขะกับหนานชัยถูกฆ่าตายโดยคำสั่งของพระเจ้ากาวิโลรส บรรดาคริสเตียนและคนรับใช้ของมิชชันนารีคนอื่นๆ ต่างหลบหนีภัยที่กลัวว่าจะมาถึงตัว เกิดความตึงเครียดระหว่างมิชชันนารีกับเจ้าหลวงเชียงใหม่ โดยมิชชันนารีได้ร้องเรียนเรื่องนี้ไปยังราชสำนักพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผ่านกงสุลอเมริกันที่กรุงเทพฯ และราชสำนักพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ส่งข้าหลวงขึ้นมาพร้อมกับผู้แทนมิชชันสยามเพื่อจัดการปัญหาดังกล่าว แต่ยังไม่มีการแก้ไขในทางที่ดีขึ้น ในช่วงนั้นพระเจ้ากาวิโลรสพร้อมด้วยข้าราชการไพร่ได้เสด็จลงมาร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ที่กรุงเทพฯ โดยยังทิ้งปัญหาไว้เบื้องหลัง

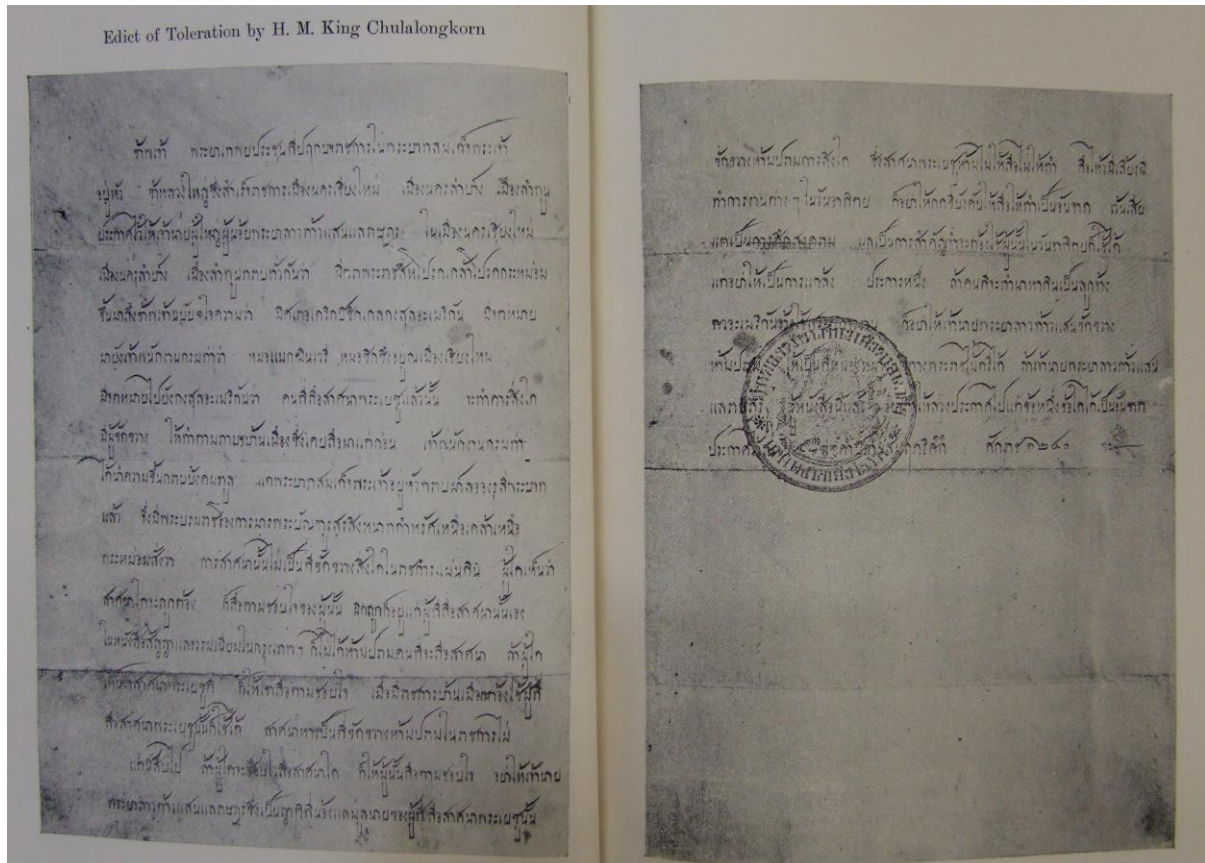
อย่างไรก็ดี ความตึงเครียดได้คลี่คลายลงเมื่อพระเจ้ากาวิโลรสถึงแก่พิราลัยในวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ.1870 ขณะเสด็จกลับเชียงใหม่ นับเป็นความโล่งใจทั้งฝ่ายรัฐบาลสยามและมิชชันนารีที่เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ (ซึ่งถูกมองว่ามีพระนิสัยแข็งกร้าว) ได้จบพระชนม์ชีพลง ทำให้ความอึดอัดใจของรัฐบาลสยามที่ห่วงเกรงว่า พระเจ้ากาวิโลรสจะเป็นชนวนก่อปัญหากระทบกระทั่งระหว่างสยามกับมหาอำนาจอังกฤษ คลายลงไป และมิชชันนาริมองว่าไม่มีผู้ขัดขวางงานประกาศศาสนาอย่างที่เคยประสบมาก่อนหน้านี้อีก

แผนที่การเดินทางออกสำรวจหัวเมืองต่าง ๆ ในล้านนา (McGilvary, Daniel, 1912)

ประวัติศาสตร์การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเชียงใหม่จึงตั้งต้นขึ้นใหม่ในช่วงหลังของปี ค.ศ. 1870 โดยเริ่มมีคนเมืองสนใจรับเชื่อคริสต์ศาสนาอีก ในปี ค.ศ.1872 ศาสนาจารย์แมคคิลวารี และนายแพทย์ชาร์ล วรูแมน นายแพทย์มิชชันนารีคนแรกที่มาประจำยังมิชชันลาว ได้เดินทางออกสำรวจหัวเมืองต่าง ๆ ในล้านนา ผ่านเชียงราย หลวงพระบาง น่าน และแพร่ เพื่อหาทางขยายการประกาศออกไปทั่วดินแดนนี้ ในปี ค.ศ. 1876 นางคำมูล ภรรยาหม้ายของน้อยสุยะรับบัพติศมาเป็นสตรีคริสเตียนคนเมืองคนแรก มีจำนวนคริสเตียนคนเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่เมื่อถึงปี ค.ศ. 1878 ได้เกิดความขัดแย้งทางชนบประเพณีระหว่างมิชชันนารีอเมริกันกับผู้มีอำนาจปกครองในเชียงใหม่ เนื่องจากในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1878 จะมีพิธีแต่งงานแบบคริสเตียนครั้งแรกระหว่างนางสาวคำดีบ (บุตรสาวของหนานอินต๊ะ) กับน้อย อินทจักร ศิษย์ของศาสนาจารย์แมคคิลวารีที่กำลังรับการฝึกอบรมเพื่อเป็นศาสนาจารย์หรือนักบวชของคริสต์ศาสนา โปรเตสแตนต์ เจ้าเทพวงศ์ซึ่งเป็นมูลนายสูงสุดของครอบครัวฝ่ายเจ้าสาวไม่ยินยอมให้มีการแต่งงานจนกว่าจะมีการเสียผีตามประเพณีความเชื่อของคนเมืองเสียก่อน มิชชันนารีเองไม่ยอมอ่อนข้อในเรื่องนี้ ในที่สุดมี

การฟ้องร้องไปยังราชสำนักรัชกาลที่ 5 ที่กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง ต่อมาในต้นเดือนตุลาคม ค.ศ.1878 ได้มีการประกาศเรื่องอนุญาตให้ชาวเมืองเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง มีเสรีภาพในการนับถือศาสนาตามใจชอบได้ ประกาศฉบับนี้เป็นที่รู้จักในแวดวงคริสเตียนว่า "พระบรมราชโองการเสรีภาพทางศาสนา" (Edict of Toleration)

พระบรมราชโองการ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการนับถือศาสนา
(McFarland, George Bradley, 1928)

พระบรมราชโองการ
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องการถือศาสนา

ข้าพเจ้า พระยาเทพประทุมที่ปฤถษาราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ข้าหลวงใหญ่ซึ่งสำเร็จราชการเมืองนครเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ประกาศไว้ให้เจ้านายผู้ใหญ่ผู้น้อยพระยาลาวท้าวแสนและราษฎรในเมืองนครเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูนทราบทั่วกันว่า มีตราพระราชสีห์ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมขึ้นมาถึงข้าพเจ้าฉบับ ๑ ใจความว่า มีศเดอเดวิกบิซิกเกลดงสุลอะเมริกัณ มีจดหมายมายังเจ้าพนักงานกรมท้าว หมอแมกฉินเวรี หมอซิกซึ่งอยู่ ณ เมืองเชียงใหม่ มีจดหมายไปยังกงสุลอะเมริกัณว่า คนที่ถือศาสนา พระเยซูแล้วนั้น จะทำการสิ่งใดมีผู้ขัดขวาง ให้ทำตามภาษาบ้านเมืองซึ่งเคยถือมาแต่ก่อน เจ้าพนักงานกรมท้าว ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณพูร สุรสีหนาทคำหรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า การศาสนานั้นไม่เป็นที่ขัดขวางสิ่งใดในราชการแผ่นดิน ผู้ใดเห็นว่าศาสนาใดจะถูกต้องก็ถือตามชอบใจของผู้นั้น ผิดถูกก็อยู่แก่ผู้ที่ถือศาสนานั้นเอง ในหนังสือสัญญาแลธรรมเนียมในกรุงเทพฯ ก็ไม่ได้ห้ามปรามคนที่ถือศาสนา ถ้าผู้ใดเห็นว่าศาสนาพระเยซูก็ดี ก็ให้เขาถือตามชอบใจ เมื่อมีราชการบ้านเมืองต้องใช้ผู้ที่ถือศาสนาพระเยซูนั้นก็ใช้ได้ ศาสนาหาเป็นที่ขัดขวางห้ามปรามในราชการไม่

ตั้งแต่นี้สืบไป ถ้าผู้ใดจะชอบใจถือศาสนาใด ก็ให้ผู้ผู้นั้นถือตามชอบใจ อย่าให้เจ้านายพระยาลาวท้าวแสนและราษฎร ซึ่งเป็นญาติพี่น้องแลมูลนายของผู้ที่ถือศาสนาพระเยซูนั้นขัดขวางห้ามปรามการสิ่งใด ซึ่งศาสนาพระเยซูห้ามไม่ให้ถือไม่ให้ทำ คือไหว้ผีเลี้ยงผีทำการงานต่างๆ ในวันอาทิตย์ ก็อย่าให้กดขี่บังคับให้ถือให้ทำเป็นอันขาด เว้นเสียแต่เป็นการศึกสงคราม แลเป็นการสำคัญจำจะต้องใช้ผู้นั้นในวันอาทิตย์ก็ใช้ได้ แต่อย่าให้เป็นการแกล้ง ประการหนึ่ง ถ้าคนที่จะทำมาหากินเป็นลูกจ้างชาวอะเมริกัณจ้างใช้สอยการงาน ก็อย่าให้เจ้านายพระยาลาวท้าวแสนขัดขวางห้ามปราม ให้เป็นที่หมองหมางทางพระราชไมตรีได้ ถ้าเจ้านายพระยาลาวท้าวแสนและราษฎร ฐูหนังสือแล้ว อย่าให้ล่วงประกาศไปแต่ข้อหนึ่งข้อใดได้เป็นอันขาด ประกาศไว้ ณ ๔๙๑๑ ค่ำ สัมฤทธิศก ๑๓๑๖

การเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีภายหลังการได้รับเสรีภาพทางศาสนา ถึงแม้จะมีอุปสรรคขัดขวางบ้าง แต่มิชชันนารีได้ขยายงานออกไปตั้งมั่นยังชนบทนอกเชิงใหม่และหัวเมืองอื่น ๆ ในล้านนาอย่างกว้างขวาง โดยในปี ค.ศ. 1880 ได้จัดตั้งคริสตจักรชนบท 2 แห่งคือคริสตจักรเบ็ลเลเฮม บ้านปากกอนอำเภอสารภี และคริสตจักรแม่ดอกแดง บ้านแม่ดอกแดง อำเภอดอยสะเก็ด ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1885 มีการจัดตั้งองค์กรปกครองคริสตจักรเรียกว่าเพรสไบเทอรี่ลาว (The Presbytery of the Lao Mission) ซึ่งเป็นที่ประชุมของผู้แทนคริสตจักรท้องถิ่น มีอำนาจในการวางแผนงานสำหรับคริสตจักรขยาย และตั้งคริสตจักรในเขตรับผิดชอบของตน ไม่ต้องอยู่ภายใต้การนำของเพรสไบเทอรี่สยามเหมือนเมื่อก่อน ช่วง

เดียวกันนี้ มิชชันนารีได้ขยายพันธกิจของตนออกไปยังลำปางและหัวเมืองอื่น ๆ โดยมีการตั้งจัดตั้งสถานีมิชชันขึ้นที่ลำปางในปี ค.ศ. 1885 ต่อมาได้จัดตั้งสถานีมิชชันที่ลำพูนในปี ค.ศ. 1891 (ภายหลังยุบรวมกับศูนย์มิชชันที่เชียงใหม่ในปี ค.ศ. 1897) ในปี ค.ศ. 1893 ได้จัดตั้งสถานีมิชชันที่แพร่ อีกสองปีต่อมาคือปี ค.ศ. 1895 จัดตั้งสถานีมิชชันที่น่าน และปี ค.ศ. 1897 มีการจัดตั้งสถานีมิชชันที่เชียงราย นอกจากนี้มิชชันนารียังขยายงานไปยังเขตเชียงตุงของพม่า (ค.ศ. 1904-1908) กับที่เชียงรุ่ง แคว้นสิบสองปันนาทางตอนใต้ของจีน (ค.ศ. 1917-1941)

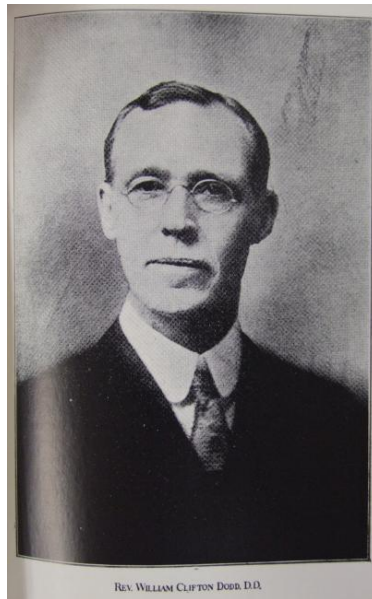

ศูนย์มิชชันเชียงใหม่

(McFarland, George Bradley, 1928)

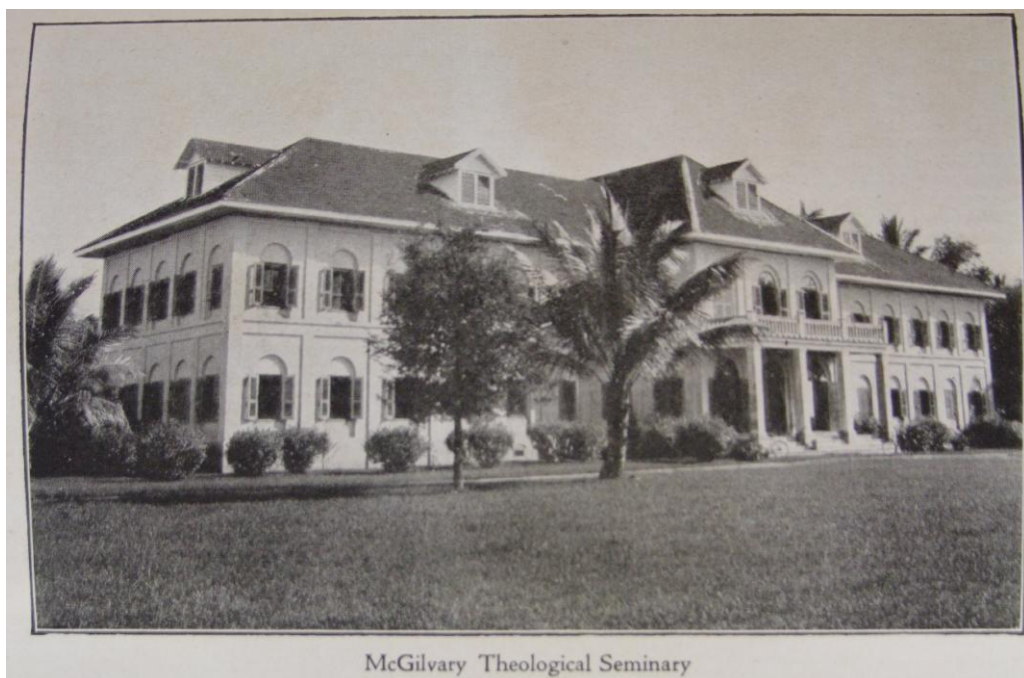
ศูนย์มิชชันเชียงใหม่

การเริ่มงานของมิชชันนารีในเชียงใหม่ ถือเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นแม่แบบของการจัดตั้งศูนย์มิชชันนารีในหัวเมืองอื่น ๆ ในล้านนา หลังจากศาสนาจารย์แมคกิลวารีขึ้นมามีอำนาจประกาศคริสต์ศาสนาเมื่อปี ค.ศ. 1867 และภายหลังที่ผ่านเหตุการณ์ประหารชีวิตคริสเตียนคนเมืองสองคนโดยคำสั่งของเจ้ากาวิโลรสในปี ค.ศ. 1869 แล้ว งานของมิชชันนารีได้พัฒนาและขยายมากขึ้น มีการจัดตั้งคริสตจักรตามชนบทนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1880-1920 จำนวน 20 คริสตจักร และก่อนการตั้งคริสตจักรในประเทศไทยสยาม ค.ศ. 1934 มีคริสตจักรในเชียงใหม่-ลำพูน รวม 23 คริสตจักรในการปฏิบัติงานด้านนี้ มิชชันนารีได้จัดเตรียมคริสเตียนคนเมืองเพื่อเป็นผู้ช่วยงานด้านการประกาศและดูแลคริสตจักร โดยเปิดโรงเรียนฝึกอบรมทางศาสนศาสตร์ (Theology Training School)

ศาสตราจารย์ วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ (McFarland, George Bradley, 1928)

เมื่อปี ค.ศ. 1889 ภายใต้ความรับผิดชอบของศาสตราจารย์วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ โรงเรียนแห่งนี้ยังไม่ค่อยมั่นคงนักและภายหลังได้หยุดไประยะหนึ่งจนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1912 จึงเริ่มดำเนินการอีกครั้งพร้อมกับสร้างอาคารเรียนที่ใหญ่โตมั่นคง นับเป็นสถาบันผลิตผู้นำคริสตจักรที่สำคัญยิ่งในล้านนาและในประเทศไทย ต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนสถานภาพเป็นคณะศาสนศาสตร์แมกิลวารี มหาวิทยาลัยพายัพ เมื่อปี ค.ศ. 1979

โรงเรียนฝึกอบรมทางศาสนศาสตร์ (Theology Training School)
(McFarland, George Bradley, 1928)

พันธกิจด้านหนึ่งที่มิชชันนารีนำเข้ามาพร้อมกับการประกาศคริสต์ศาสนา นั่นคือการแพทย์โดยศาสนาจารย์แมคกิลวรี ได้ทำหน้าที่นี้ในสมัยเริ่มแรกทั้งที่ท่านไม่ใช่หมอ จนถึงปี ค.ศ. 1872 นายแพทย์ชาร์ล วรูแมน เป็นแพทย์มิชชันนารีคนแรกที่มาปฏิบัติงานในมิชชันลาว นับเป็นการเริ่มงานด้านการแพทย์แบบตะวันตกอย่างแท้จริง แต่ท่านอยู่ไม่นานก็กลับไปสหรัฐอเมริกา ต่อมานายแพทย์แมเรียน เอ. ซีก (หมอซิก) เข้ามารับงานด้านนี้ในปี ค.ศ. 1875 จนถึงปี ค.ศ. 1885 จึงลาออกไปทำกิจการป่าไม้ โดยท่านยังคงช่วยงานการแพทย์เป็นบางครั้ง งานการแพทย์ของมิชชันนารีในระยะนี้ยังเป็นแบบออกไปให้การรักษาที่บ้านผู้ป่วยตามการร้องขอ และจัดบริการแบบโอสถศาลา (dispensary) จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1886 ได้จัดตั้งโรงพยาบาลชั่วคราวโดยความรับผิดชอบของนายแพทย์ เอ. เอ็ม แครี่ ที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทนหมอซิก โรงพยาบาลของมิชชันนารีที่เชียงใหม่ได้รับการจัดตั้ง และพัฒนาให้มีความก้าวหน้าอย่างมากจนมีความมั่นคงเมื่อนายแพทย์เจมส์ ดับบลิว แมคเคน เข้ามารับผิดชอบในปี ค.ศ. 1890 เมื่อถึงปี ค.ศ. 1908 ท่านได้จัดตั้งสถานรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อนที่เกาะกลางแม่น้ำปิง เชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่รู้จักในชื่อ "โรงพยาบาลโรคเรื้อนแมคเคน" ขณะที่โรงพยาบาลเดิมของมิชชันนารีนายแพทย์ เอ็ดวิน ซี. คอร์ท เข้ามารับผิดชอบแทนตั้งแต่นั้นปี ค.ศ. 1913 เป็นต้นมา

โรงพยาบาลโรคเรื้อนแมคเคน

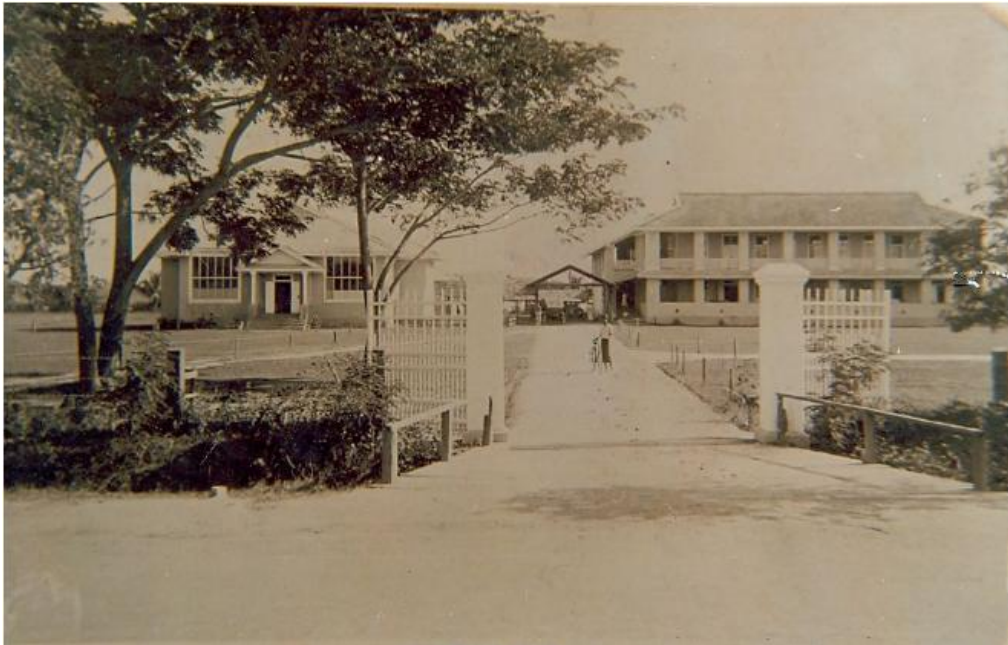
งานพิธีเปิดโรงพยาบาลโรคเรื้อนแมคเคน

นายแพทย์ เอ็ดวิน ซี. คอร์ต (โรงพยาบาลแมคคอร์มิค, 2553; ออนไลน์)

นายแพทย์คอร์ตได้พัฒนาโรงพยาบาลของมิชชันนารีที่เชียงใหม่ ให้มีความเจริญเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้น ทำให้โรงพยาบาลเดิมซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงคับแคบลง ท่านจึงได้ดำเนินการสร้างโรงพยาบาลแห่งใหม่ในปี ค.ศ. 1920 ที่ตำบลหนองเส้งทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง การก่อสร้างสำเร็จในปี ค.ศ. 1925 และได้ตั้งชื่อว่า "โรงพยาบาลแมคคอร์มิค" ตามชื่อของผู้บริจาคเงินทุนในการก่อสร้างสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมหลวง

สงขลานครินทร์ (สมเด็จพระราชบิดา) เสด็จเป็นองค์ประธานเปิดโรงพยาบาลแมคคอร์มิคเมื่อวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1928 และในปี ค.ศ. 1929 พระองค์ยังเสด็จมาเป็นแพทย์ฝึกหัดที่โรงพยาบาลแห่งนี้ จนกระทั่งเสด็จทิวศตในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1929

โรงพยาบาลแมคคอร์มิค

โรงพยาบาลแมคคอร์มิค นับเป็นโรงพยาบาลสมัยใหม่ที่มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ขณะที่โรงพยาบาลรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อนของนายแพทย์แมคเคน ได้ให้บริการรักษาและเป็นที่พักพิงของผู้คนจากทุกหัวเมืองในล้านนาที่ถูกสงครามรังเกียจ โรงพยาบาลแห่งนี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์พระมหากษัตริย์ เจ้านายชั้นสูง พ่อค้าคหบดี รวมทั้งองค์กรการกุศลทั้งในและต่างประเทศเป็นอย่างดี

(โรงพยาบาลแมคคอร์มิค, 2553; ออนไลน์)

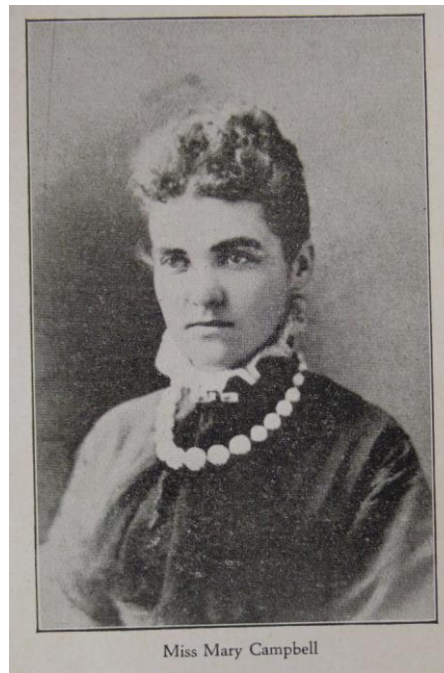
นอกจากนี้ นายแพทย์แมคเคนได้จัดตั้งห้องทดลองผลิตหนองฝีในปี ค.ศ. 1904 สามารถผลิตหนองฝีเพื่อใช้ปลูกป้องกันไข้ทรพิษโดยส่งไปยังศูนย์มิชชันนารีต่าง ๆ ในล้านนา และรัฐบาลได้ใช้ประโยชน์หนองฝีจากห้องผลิตของมิชชันนารีอย่างมาก มิชชันนารีได้ฝึกอบรมอาสาสมัครปลูกหนองฝีซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้นำคริสเตียนจำนวน 150 คน ออกทำการปลูกหนองฝีและให้การรักษาความเจ็บป่วยแบบง่าย ๆ กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง งานด้านนี้มีส่วนกำจัดและป้องกันโรคไข้ทรพิษซึ่งเป็นโรคระบาดร้ายแรงชนิดหนึ่ง โดยศูนย์มิชชันนารีเชียงใหม่ นับเป็นแหล่งที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ จนกระทั่งรัฐบาลสามารถผลิตหนองฝีได้เองอีกสิบปีต่อมา บทบาทการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษจึงตกอยู่กับทางรัฐบาล

นพ.จินดา สิงหนेत्र (พิพิธภัณฑสถานบ้านแฮด, 2553; ออนไลน์)

ในปี ค.ศ. 1916 นายแพทย์คอร์ทได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดแพทย์ขึ้น มีนักศึกษาแพทย์รุ่นแรกและรุ่นเดียวคือนายแพทย์จินดา สิงหนेत्र นายแพทย์หม่อง ประดิษฐ์วรรณ นายแพทย์สว่าง สิงหนेत्र และนายแพทย์ศรีมูล พิณคำ ทั้งสี่ท่านได้ศึกษาจนสำเร็จและผ่านการสอบได้รับใบรับรองเป็นแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งจากศิริราชพยาบาล นอกจากการตั้งโรงเรียนฝึกหัดแพทย์แล้ว นายแพทย์คอร์ทยังจัดตั้งโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ขึ้นในปี ค.ศ. 1923 เพื่อเตรียมบุคลากรสำหรับระบบโรงพยาบาลสมัยใหม่ นับเป็นโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์แห่งที่สามในประเทศไทยและเป็นแห่งแรกในส่วนภูมิภาค

กิจการด้านการแพทย์ของมิชชันนารีมีส่วนสนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาไม่น้อย มีผู้คนส่วนหนึ่งกลับใจรับเชื่อเป็นคริสเตียนโดยได้รับการรักษาและการดูแลเอาใจใส่จากมิชชันนารี นอกจากนี้ในคราวเกิดไข้มาลาเรียระบาดครั้งใหญ่ที่เชียงใหม่เมื่อปี ค.ศ. 1911 และ 1912 มีคนจำนวนมากรับเชื่อเป็นคริสเตียนจากการให้ยาและได้รับการอนุเคราะห์จากมิชชันนารี มีรายงานว่าศาสตราจารย์โฮเวิร์ด แคมป์เบล มิชชันนารีที่รับผิดชอบด้านการประกาศคริสต์ศาสนาสามารถตั้งคริสตจักรขึ้น 2 แห่ง อันเป็นผลจากการระบาดของไข้มาลาเรียดังกล่าว

Miss Mary Campbell

นางสาวแมรี

แคมป์เบล (McFarland, George Bradley, 1928)

ด้านการศึกษา เมื่อมิชชันนารีเข้ามาตั้งศูนย์มิชชันที่เชียงใหม่มีกิจกรรมหลักอย่างหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นในช่วงเดียวกับการตั้งคริสตจักรคือการจัดการศึกษาแบบตะวันตก มีการริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กหญิงครั้งแรกโดยนางโซเฟีย แมคกิลวารีได้นำเด็กหญิงคนเมืองมาเรียนหนังสือและสอบเข้าปอถวัลย์ที่ระยองบ้านเมื่อปี ค.ศ.1873 ต่อมาในปี ค.ศ. 1879 ทางคณะกรรมการมิชชันฝ่ายต่างประเทศได้ส่งมิชชันนารี 2 ท่าน คือนางสาวแมรี แคมป์เบล และนางสาวเอดน่า โคล์ มารับผิดชอบจัดตั้งโรงเรียนสตรีอย่างเป็นระบบขึ้น โรงเรียนแห่งนี้ได้รับการพัฒนาเป็นโรงเรียนคาราวิตาลัยในปัจจุบัน การจัดการศึกษาทัดเทียมกับผู้ชาย ในสมัยแรก ๆ มีเด็กหญิงคนหนึ่งซื้อขอดจากบ้านป่าป๋อง อำเภอคอยสะเก็ด ได้ติดตามครอบครัวศาสนาจารย์แมคกิลวารี มาเรียนหนังสือกับมิชชันนารีที่ เชียงใหม่ ภายหลังจบการศึกษาแล้วได้เป็นครูสอนที่โรงเรียนนี้ และเป็นคนเมืองคนแรกที่เป็นหัวหน้าครู (ครูใหญ่) ของโรงเรียน

The Original Girls' School Building, Chiangmai
(Residence in front ; school rooms in the rear :
all built more than forty years ago.)

โรงเรียนสำหรับเด็กหญิง หรือโรงเรียนดาราวิทยาลัย ในปัจจุบัน (McFarland, George Bradley, 1928)

ในปี ค.ศ.1888 มิชชันนารีได้จัดตั้งโรงเรียนสมัยใหม่สำหรับเด็กชายที่บริเวณวังสิงห์คำ เรียกว่า "Chiangmai Boys' School" หรือโรงเรียนชายวังสิงห์คำ โดยศาสนาจารย์เดวิด จี คอลลินส์ เป็นผู้รับผิดชอบ ต่อมาในปี ค.ศ. 1906 ซึ่งเป็นช่วงที่ศาสนาจารย์วิลเลียม แฮริส รับผิดชอบ ได้ย้ายโรงเรียนมาตั้งทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง เนื่องจากบริเวณที่ตั้งโรงเรียนเดิมค่อนข้างคับแคบไม่อาจขยายได้เมื่อย้ายโรงเรียนมาตั้งในที่แห่งใหม่ได้ใช้ชื่อว่า "โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย" ตามนามที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ขณะดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมาร) ทรงพระราชทานให้เมื่อคราวเสด็จวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนหลังแรกเมื่อวันที่ 2 เดือนมกราคม ค.ศ.1906 เดิมทีโรงเรียนชายแห่งนี้มีการสอนภาษาล้านนา (คำเมือง) ด้วย แต่หลังจากปี ค.ศ. 1912 เป็นต้นมาได้จัดการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นหลัก ซึ่งเป็นการสนองต่อกระแสทางสังคมและการเมืองที่มีการปฏิรูปการเมืองการปกครองหัวเมืองล้านนาเข้ากับรัฐไทยกรุงเทพฯ ในสมัยนั้น

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร (รัชกาลที่ 6)
(พิพิธภัณฑ์บ้านแฮริส , 2553; ออนไลน์)

ศาสตราจารย์วิลเลียม แฮริส (พิพิธภัณฑ์บ้านแฮริส, 2553; ออนไลน์)

Prc ประตูทางเข้าโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย
(พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2553; ออนไลน์)

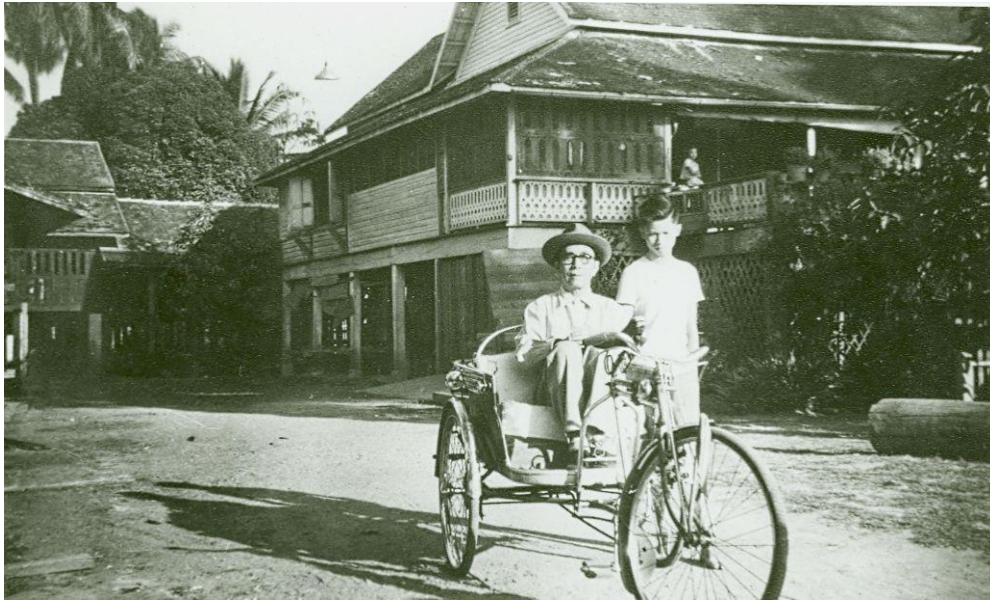

นักเรียนโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย
(พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2553; ออนไลน์)

การขยายงานด้านการศึกษาของมิชชันนารีในเชียงใหม่และลำพูน นอกจากมีการตั้งโรงเรียนสำคัญประจำศูนย์มิชชันนารีดังกล่าวแล้ว คณะมิชชันยังสนับสนุนให้คริสตจักรชนบทจัดตั้งโรงเรียนประจำคริสตจักรของตนด้วย ส่วนใหญ่เป็นการสอนระดับประถมและจัดชั้นเรียนรวมทั้งหญิงและชาย มีครูคริสเตียนในคริสตจักรเป็นผู้สอน เมื่อมีพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ค.ศ.1918 และพระราชบัญญัติประถมศึกษาในปี ค.ศ.1921 โรงเรียนคริสตจักรที่ตั้งขึ้นมาก่อนก็ค่อย ๆ ลดหายไปเนื่องจากผู้มีคุณวุฒิเป็นครูใหญ่ และมีโรงเรียนระดับประถมของรัฐบาลหรือโรงเรียนประชาบาลได้เปิดขึ้นตามชุมชนที่คริสตจักรตั้งอยู่จึงไม่มีนักเรียนมาเรียนยังโรงเรียนคริสตจักร

นอกจากพันธกิจสำคัญดังกล่าวมาข้างต้นแล้วมิชชันนารียังได้จัดตั้งโรงพิมพ์ที่เชียงใหม่ในปี ค.ศ.1892 พิมพ์หนังสือภาษาล้านนา (ตัวเมือง) โดยมีศาสนาจารย์เดวิด จี. คอลลินส์ เป็นผู้จัดการ หนังสือเล่มแรกที่จัดพิมพ์คือหนังสือพระธรรมมัทธิย ซึ่งแปลและเตรียมเป็นภาษาล้านนาโดยนางโซเฟีย แมคกิลวารี ศาสนาจารย์คอลลินส์ รับผิดชอบโรงพิมพ์ของมิชชันจนกระทั่งท่านถึงแก่กรรมในปี ค.ศ.1917 นางเอดา คอลลินส์ ภรรยาเป็นผู้รับผิดชอบต่อมา เมื่อนางเอดา เสียชีวิตในปี ค.ศ.1923 กิจการโรงพิมพ์ของมิชชันหยุดชะงักไปราวสามปีจึงมีการเปิดขึ้นใหม่

ในช่วงที่ศาสนาจารย์เดวิดและนางเอดา คอลลินส์ รับผิดชอบโรงพิมพ์อยู่นั้น โรงพิมพ์ของมิชชันมีความเจริญก้าวหน้าทั้งจำนวนการพิมพ์ จำนวนคนงาน ฝีมือการพิมพ์ รวมทั้งอุปกรณ์การพิมพ์และตัวพิมพ์ที่หลากหลาย เป็นโรงพิมพ์ใหญ่ที่สุดและประสบผลสำเร็จในเชิงพาณิชย์มากที่สุดในภาคเหนืออีกทั้งยังเป็นโรงพิมพ์ภาษาล้านนาที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดพิมพ์เอกสารของมิชชันนารี และงานเผยแพร่ข่าวสารอื่น ๆ ที่ไม่ขัดกับแนวคิดทางศาสนาของมิชชันนารี แต่ผู้ที่มารับผิดชอบโรงพิมพ์ของมิชชันภายหลังไม่มีความสามารถเท่ากับผู้นับถือทั้งสอง ทำให้โรงพิมพ์เสื่อมลง จนกระทั่งก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ทางมิชชันได้ขายกิจการโรงพิมพ์ให้กับนายเมืองใจ ชัยนิลพันธุ์ ผู้นำคริสเตียนที่เชียงใหม่ ตั้งเป็นโรงพิมพ์เจริญเมือง ดำเนินการสืบต่อมา

นายเมืองใจ ชัยนิลพันธุ์

ศูนย์มิชชันนารีลำพูน

ศาสตราจารย์วิลเลียม คลิฟตัน คอดด์ และครอบครัว (McFarland, George Bradley, 1928)

สถานีมิชชันนารีลำพูนได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1891 โดยครอบครัวศาสตราจารย์วิลเลียม คลิฟตัน คอดด์ เป็นมิชชันนารีครอบครัวแรกที่มาอยู่ประจำพร้อมทั้งได้ย้ายโรงเรียนฝึกอบรมทางศาสนศาสตร์ (จัดตั้งขึ้นที่เชียงใหม่ใน ค.ศ.1889) มาเปิดที่นี่ด้วย แต่หากสืบสาวถึงต้นกำเนิดของกลุ่มคริสเตียนที่ลำพูนต้อง

ย้อนไปถึงปี ค.ศ. 1885 เมื่อหนานใจจะนะ ชาวบ้านแป้นและครอบครัว ได้รับบัพติศมาเป็นคริสเตียน เนื่องจากท่านถูกกล่าวหาว่าเป็นผีกระชัง ชุมชนคริสเตียนบ้านแป้นเป็นแหล่งแพร่ขยายคริสต์ศาสนาไปยังบ้านวังหมื่น ต่อมาภายหลังที่มีการจัดตั้งศูนย์มิชชันนารีที่ลำพูนเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ.1891 แล้วได้มีการจัดตั้งคริสตจักรลำพูนในวันที่ 25 ธันวาคมปีเดียวกัน และในวันที่ 8 มกราคม ค.ศ. 1895 ชุมชนคริสเตียนที่บ้านแป้นได้รับการจัดตั้งเป็นคริสตจักรเรียกว่าคริสตจักรเบ็ชเชล โดยนำชื่อสถานที่ที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล ภาคพันธสัญญาเดิม (The Old Testament) มาเป็นชื่อคริสตจักร ส่วนชุมชนคริสเตียนที่บ้านวังหมื่นได้รับการสถาปนาเป็นคริสตจักรวังหมื่น แยกออกจากคริสตจักรลำพูนในปี ค.ศ. 1895 เช่นเดียวกัน

เมื่อมีการขยายงานมายังลำพูน มิชชันนารีได้นำการแพทย์สมัยใหม่เข้ามาบริการด้วย มีแพทย์มิชชันนารีจากศูนย์มิชชันนารีเชียงใหม่เดินทางมาทำการรักษาและให้ยาแก่ผู้ป่วยเป็นครั้งคราว นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งโรงเรียนที่คริสตจักรลำพูนและคริสตจักรเบ็ชเชล โดยศาสนาจารย์จอห์นและนางเอมมา ฟรีแมน ซึ่งมาเป็นมิชชันนารีที่ลำพูนเมื่อ ค.ศ.1897 เป็นผู้รับผิดชอบ แต่การดำเนินพันธกิจที่ศูนย์มิชชันนารีลำพูนไม่ค่อยมั่นคงนักเนื่องจากขาดมิชชันนารีและงบประมาณ อีกทั้งยังอยู่ใกล้กับศูนย์มิชชันนารีเชียงใหม่ จนในที่สุดในปี ค.ศ.1897 สถานิมิชชันลำพูนถูกยุบลงเป็นสถานิมิชชันย่อยของศูนย์มิชชันเชียงใหม่ คริสตจักรและชุมชนคริสเตียนในเขตลำพูนจึงขึ้นอยู่กับศูนย์มิชชันนารีเชียงใหม่ต่อมา โดยยังมีมิชชันนารีรับผิดชอบอยู่เป็นครั้งคราว

ศาสนาจารย์ฟรีแมน ซึ่งย้ายไปปฏิบัติงานที่ศูนย์มิชชันแพร่ตั้งแต่ปี ค.ศ.1919 เสียชีวิตที่แพร่ในปี ค.ศ. 1922 ส่วนนางเอมมา ฟรีแมน ภรรยาได้ย้ายมาอยู่ที่ลำพูนอีกครั้งหนึ่งจนกระทั่งถึงปี ค.ศ.1927 จึงกลับไปประเทศสหรัฐอเมริกา บ้านพักของมิชชันนารีถูกปล่อยทิ้งให้ว่างเปล่า ภายหลังมีการรื้อลงและนำไปสร้างโรงเรียนคาราวิทยาลัยที่เชียงใหม่

แหล่งอ้างอิง

โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย.2553.”พิพิธภัณฑ์บ้านแฮริส.” [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ : 22 กุมภาพันธ์.

จาก <http://www.prc.ac.th/webmuseum/index.html>.

โรงพยาบาลแมคคอร์มิค.2553. “ประวัติ ของ รพ.แมคคอร์มิค.” [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ : 20 กุมภาพันธ์

จาก <http://www.mccormick.in.th/about%20history.htm>

โรงพยาบาลแมคคอร์มิค.2553. “มูลนิธิ อี.จี คอร์ต.” [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ : 20 กุมภาพันธ์

จาก http://www.mccormick.in.th/about_ec.htm.

McFarland, George Bradley.1928. **Historical skethch of protestant mission in Siam 1828-1928.**

Bangkok : The Bangkok Times Press.

McGilvary, Daniel.1912. **A half century among the Siamese and the Lao : an autobiography.**

New York : Fleming H. Revell.